

Księga III

Stęskniony za krajem Doświadczyński postanawia wrócić do cywilizacji. Trafia na hiszpański statek, którego kapitan więzi go i w końcu sprzedaje jako niewolnika do kopalni srebra w Boliwii. Tam spotyka Indianina, który przekonuje go, że Nipuanie są prawdopodobnie jego przodkami, którzy uciekli przed kolonizacją. Poznaje również kwakra Gwilhelma, który umożliwia mu powrót do Europy. Kapitanem wiozącego Mikołaja statku jest margrabia de Vennes, z którym bohater prowadzi liczne rozmowy o możliwości zastosowania nauk nipuańskich w ramach cywilizacji europejskiej. Mikołaj trafia do Kadyksu, gdzie próbuje zachowywać się zgodnie z naukami wyniesionymi z utopijnej wyspy. Zostaje przez to schwytany przez Inkwizycję i osadzony w zakładzie psychiatrycznym. Wydostaje go stamtąd margrabia de Vennes. Mikołaj wraca do Polski, gdzie rozpoczyna cnotliwy żywot oświeconego szlachcica, dobrego dla swoich poddanych. Próbuje podjąć również działalność polityczną, ale przekonuje się, że sejm jest tak dotknięty korupcją, że nie da się tego zmienić. Po latach spotyka również dawną ukochaną, Julianne, która zostaje jego żoną.